

2024-10-10
S2022/03717
S2024/01782

Socialdepartementet

Inspektionen för socialförsäkringen
Box 1056
405 22 Göteborg

Myndigheten för vård- och
omsorgsanalys
Box 6070.
102 31 Stockholm

Uppdrag att utvärdera lagen om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter

Regeringens beslut

Regeringen ger Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys) i uppdrag att utvärdera lagen (2019:1297) om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter i syfte att åstadkomma en ändamålsenlig och effektiv rehabiliteringsprocess. I uppdraget ingår att

- analysera sambandet mellan genomförda koordineringsinsatser och patienters inträde eller återgång i arbete med fördelning efter ålder, kön, diagnosgrupp m.m.,
- analysera om det finns olikheter i tillämpningen av lagen mellan regionerna som kan innebära en risk för att patienter inte får likvärdig behandling,
- analysera om samarbetet och dialogen mellan å ena sidan regionerna och å andra sidan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, arbetsgivare och kommuner fungerar väl och därmed bidrar till patienternas återgång till eller inträde i arbetslivet.
- analysera om lagen om koordineringsinsatser har fått en ändamålsenlig utformning så att stödet för sjukskrivna patienter är behovsanpassat och underlättar och påskyndar rehabiliteringsprocessen för enskilda patienter, och
- vid behov lämna förslag på hur funktionen för koordinering kan stärkas ytterligare för att främja patienters återgång eller inträde i arbete.

ISF och Vård- och omsorgsanalys ska när uppdraget utförs inhämta synpunkter från Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Sveriges Kommuner och

Regioner (SKR), de centrala arbetsgivarorganisationerna och andra berörda myndigheter och organisationer.

ISF och Vård- och omsorgsanalys ska redovisa uppdraget senast den 15 juni 2026 till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget avsätts totalt 1 000 000 kronor under 2024. Av dessa medel får Vård- och omsorgsanalys under 2024 använda 500 000 kronor och ISF får under 2024 använda 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2024 uppförda anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri, anslagsposten 3 Till Kammarkollegiets disposition. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2024.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2025 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Sjukfrånvaron på grund av psykiatriska diagnoser ökar

Sjukfrånvaron har ökat under de senaste åren. Uppgången har varit särskilt påtaglig för kvinnor med psykiatriska diagnoser. Närmare hälften av de pågående sjukskrivningarna vid utgången av 2023 hade sin grund i en psykiatrisk diagnos. Psykiatriska diagnoser innebär i genomsnitt jämförelsevis längre sjukfall än övriga diagnoser. Psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, är den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män.

Koordinator inom vården ger stöd i rehabilitering för återgång i arbete

Den 1 februari 2020 trädde lagen om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter i kraft. Lagen innebär en skyldighet för regionerna att erbjuda koordineringsinsatser till sjukskrivna patienter som har behov av sådana insatser. Koordineringsinsatserna ska ges efter behov inom hälso- och sjukvårdsverksamheten för att främja patienternas återgång till eller inträde i arbetslivet. Syftet är att säkerställa att individen får stöd för att påbörja eller

gå vidare i sin rehabilitering. Den yrkesgrupp som arbetar med koordineringsinsatser benämns rehabiliteringskoordinatorer.

Koordineringsinsatserna ska bestå av personligt stöd, intern samordning inom vården och samverkan med andra aktörer, så som arbetsgivare, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Enligt SKR finns ca 65 procent av rehabiliteringskoordinatorerna inom primärvården där de största behoven finns. Inom psykiatri finns cirka tio procent av koordinatorerna och inom övriga specialiteter finns mindre än fem procent, där ortopedi och rehabilitering utgör den största andelen.

Lagen kan uppfattas som otydlig

Lagen om koordineringsinsatser bygger på den verksamhet som utvecklades inom ramen för de tidigare överenskommelserna mellan staten och regionerna om en kvalitetssäkrad och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. Verksamheten som föreskrivs i lagen är dock mer begränsad än den tidigare verksamheten. Exempelvis omfattas inte insatser till patienter med risk för sjukskrivning. Lagen utgör dock inte något hinder för regionerna att även erbjuda koordineringsinsatser i förebyggande syfte. Enligt SKR har skillnaderna mellan den tidigare koordineringsverksamheten och den nuvarande inneburit en omställning för regionerna.

Lagen om koordineringsinsatser ger regionerna ett stort utrymme att utforma arbetet med koordineringsinsatser utifrån den egna verksamhetens behov. Detta kan leda till olikheter mellan regionerna i det stöd som erbjuds till sjukskrivna patienter, vilket enligt Utredningen om läkarintygets betydelse i sjukpenningärenden kan vara ett problem (SOU 2023:48 s. 143).

Samma utredning anser också att lagen är otydlig när det gäller vad koordineringsinsatserna som föreskrivs i lagen ska omfatta, i vilken utsträckning insatser ska ges och hur insatserna förhåller sig till andra hälso- och sjukvårdsåtgärder (SOU 2023:48 s. 188).

Tidigare studier visar blandade resultat

Studier av koordineringsinsatser har visat blandade resultat när det gäller återgång i arbete för personer med psykisk ohälsa eller muskuloskeletala diagnoser. Insatser som involverar arbetsplatskontakt eller koordinering mot arbetsplats har möjligen positiv effekt på återgång i arbete på kort sikt (upp

till 12 månader). Flera svenska intervjustudier med patienter inom primärvård och psykiatri visar att stödet från en rehabiliteringskoordinator uppskattas av patienter och kan utgöra ett stöd i rehabiliteringsprocessen. Bland annat beskrivs det att stödet från rehabiliteringskoordinatören underlättar kommunikationen med Försäkringskassan och arbetsgivare men bidrar även till att skapa trygghet i rehabiliteringsprocessen.¹

Dialogen mellan aktörerna behöver bli bättre kring patienter med psykiatriska diagnoser

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen framför i rapporten Underlag till nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention – Slutredovisning av regeringsuppdrag 2023 bl.a. att dialogen mellan individ, arbetsgivare, myndigheter och hälso- och sjukvård behöver förbättras. Dialogen behöver utvecklas för att bättre stödja och möta behoven hos personer med psykisk ohälsa, både personer som är sjukskrivna och personer som riskerar sjukskrivning till följd av sådan ohälsa. De ovannämnda resultaten från intervjustudierna tyder på att koordineringsinsatserna redan i dag kan bidra till en sådan dialog. I syfte att dialogen fortsatt ska utvecklas för att stödja och möta behoven hos personer med psykisk ohälsa är det dock angeläget att säkerställa att de insatser som ges med stöd av lagstiftningen fungerar väl.

Skälen för regeringens beslut

Lagen om koordineringsinsatser har inneburit att en ny funktion och nya arbetssätt har införts inom hälso- och sjukvården. Regeringen anser att det är viktigt att lagen följs upp och utvärderas så att eventuella problem kan åtgärdas och för att säkerställa att de insatser som ges med stöd av lagstiftningen fungerar väl. Regeringen gör därför bedömningen att ISF och Vård- och omsorgsanalys bör få i uppdrag att utvärdera lagen om koordineringsinsatser för sjukskrivna patienter i syfte att åstadkomma en ändamålsenlig och effektiv rehabiliteringsprocess. Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas vid uppdragets genomförande.

Regeringen beräknar att 3 500 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2025 och 2 000 000 kronor för 2026, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

¹ Se exempelvis Å. Andersén, E. Berglund, B. Carpentier, I. Anderzén Utvärdering av rehabiliteringskoordinator inom psykiatrisk specialistsjukvård Slutrapport. Uppsala universitet 2019 och SBU. Insatser i vården vid långtidssjukskrivning: en systematisk översikt och utvärdering av medicinska, hälsoekonomiska och etiska aspekter, Stockholm, 2022.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Sofie Östling

Kopia till

Förvaltningsavdelningen
Socialdepartementet/HC
Socialdepartementet /SL
Försäkringskassan
Riksdagen/socialförsäkringsutskottet
Riksdagen/socialutskottet
Socialstyrelsen
Sveriges kommuner och regioner